

מפגש מס' 48

דף למנחה

ספר ישעיהו פרקים י"ז - כ"א

תוכן הפרקים שנלמדו השבוע

פרק יז - משא דמשק

פרק יח - הוי ארץ צלצל כנפיים

פרק יט - משא מצרים

פרק כ - הליכת ישעיהו ערום ויחף

פרק כא - משאות מדבר-ים דומה ובערב

בפרקים יג-כג בישיעיהו נמצאות נבואות 'משא', שרובן מכוונות לגויים. בשיעורנו נסקור את המשאות השונים ביחידה זו ונציע עקרונות רוחביים המשותפים לכולם ושוזרים את היחידה כולה במסר אחיד.

לימוד מעמיק

משאות הגויים בספר ישעיהו

חלק א' - תוכן המשאות

לימוד בקבוצות

נתחלק לארבע קבוצות. כל קבוצה תלמד את אחד המשאות הגדולים [בעזרת דף לימוד](#) ובו שאלות מנחות וקטע קצר שמסכם את הנבואה. לאחר מכן כל קבוצה תציג במשפט אחד או שניים את עיקרה של הנבואה, כפי שהיא הבינה.

המנחה יכול להוסיף בקצרה הסבר על נבואות המשא שלא נלמדו בקבוצות (להלן מופיע הסבר קצר על הנבואות שלא נלמדו בקבוצות). מומלץ שלא להתעכב על הבנת כל אחת מהנבואות עד הסוף, אלא לתת תמונה כללית, ולעבור לחלק ב.

י"ג - י"ד, כז: משא בבל

משא בבל מחולק לשתי נבואות עיקריות - אחת על חורבן בבל עצמה, והשנייה על מפלת מלכה הגאה - הילל בן שחר. בשיעור של השבוע [שעבר](#) כבר נגענו במסריו של משא בבל - נגד גאווה של בני האדם ונגד רודנות של מעצמות כלפי שאר העמים. בסוף שיעורנו זה ניגע בטיבה של יחידת המשאות, ונראה כיצד משא זה מהווה הקדמה ליחידה כולה ומבטא כבר את עיקרי המסרים העולים ממנה.

י"ד, כח-לב: המשא לפלשת

בצמוד למשא בבל מופיעים חמישה פסוקי נבואה לפלשת. עיקרה של הנבואה מכוון לפלשתים, השמחים על מותו של רודן או כובש שהכה בהם. ישעיהו מנבא להם כי אין זה זמן שמחה ובמקומו של הנחש' יבא 'צפע' - במקום המכה והנוגש יבא שליט עצום שישמיד ויהרוס. נבואה זו מופרדת מהנבואה שלפניה על ידי כותרת שתומה: **בְּשַׁנְת־מוֹת הַמֶּלֶךְ אַחַז הָיָה הַמֶּשָׂא הַזֶּה (י"ד, כח)**. מצד אחד, כותרת זו מפרידה את הנבואה לפלשת מן הנבואה למלך בבל. אך מן הצד השני, אין זו כותרת ברורה כמו בשאר המשאות - 'משא בבל', 'משא מואב', 'משא מצרים' - אלא בעיקר תיאור זמן. עובדה זו פותחת את האפשרות לשתי הבנות שונות של הנוגש המת אליו מתייחסת הנבואה. ניתן להבין כי מות המלך אחז אינו רק תאריך של הנבואה אלא הוא כותרתה והוא המגדיר אותה: הפלשתים שמחו על מותו של אחז המכה בהם, וישעיהו מנבא להם כי עוד יקום חזקיהו ויהרוג בהם ביד קשה. (עוד על הבנה זו ניתן לשמוע ב**שיעורו של הרב תמיר כהן**). אולם, יש קושי להבין כך את הנבואה, מכיוון שבספר דברי הימים מתואר שבימי אחז הייתה ממלכת יהודה נתונה למכים מסביב, ביניהם גם הפלישתים (דבה"ב ט' יא). בעקבות זאת ניתן לקרוא את אזכור מות אחז כתיאור זמן בלבד, המהווה רמז למותו של מלך גדול יותר - תגלת פלאסר האשורי, שעל פי תעודות אשוריות אכן מת באותה השנה. ישעיהו, אם כן, מנבא דווקא על עלייתו של מלך אשורי אחר - סרגון - שיכבוש ויגלה רבים מהעמים באזור. (על כך ניתן לשמוע ב**שיעור קצר מאת הרב ד"ר בני לאו**).

ט"ו-ט"ז: משא מואב - דף לימוד לקבוצה א'

י"ז: משא דמשק - דף לימוד לקבוצה ב'

י"ח: הוי ארץ צלצל כנפים

נבואה זו אינה כשאר נבואות המשא, משום שכותרתה אינה כותרת 'משא'. בכל זאת נראה שהיא יחידה בפני עצמה, המהווה חלק מרכזי ברצף המשאות לגוים. ישעיהו מתאר 'מלאכים' - שליחים - היוצאים אל ארץ רחוקה 'מעבר לנהרי כוש', כנראה כדי להודיע את בשורת ה'. הגוי היושב בארץ הרחוקה מתואר כגוי מובס: **גוֹי מְמֻשָּׁךְ וּמוֹרָט... עַם נוֹרָא מִן־הוּא וְהִלָּאָה גוֹי קוֹקוֹ וּמְבוֹסָה אֲשֶׁר־בָּאוּ נְהָרִים אֲרֵצוֹ (י"ח, ב)**. נשמע שסיבת חורבנם היא טבעית - נהרות שעלו על גדותם והציפו את ארצם, אך ניתן להבין זאת גם כתיאור מטאפורי של הכיבוש האשורי, המתואר בפרקים הקודמים כמי הנהדר העצומים והרבים (ח', ז). הנביא מצפה כי לאחר הגעת הבשורה לאותה ארץ רחוקה, יכירו גם הם בכוח ה' ויובילו שי לה' צבאות במקום מקדשו. נבואה זו מבטאת באופן מובהק את אחד העקרונות החשובים של קובץ המשאות בפרט ושל ספר ישעיהו בכלל, והוא הכרה אוניברסלית בגדולת ה' ונהירת כל הגוים מרחוק ומקרוב לעבדו. (ראה עוד ב**פוסט מאת יהושע קליין**).

י"ט-כ': משא מצרים - דף לימוד לקבוצה ג'

כ"א: משאות מדבר-ים, דומה ובערב

שלושת המשאות בפרק כ"א קשים יחסית להבנה. המשותף להם הוא הפנייה לעמי המזרח, והנבואה על חורבנם. מקומו של ה' עלום יחסית בנבואות אלו, למעט האזכורים המדגישים כי ה' א-להי ישראל' מכריז על חורבנות אלו מבעוד מועד: **אֲשֶׁר שָׁמַעְתִּי מֵאֵת ה' צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הַגְּדַתִּי לָכֶם (כ"א, י)**. ישנה כמעט תחושה שישעיהו בעצמו אינו מבין לאשורם את נבואתיו אלו, אלא בעיקר מעביר את דברי ה' כפי ששמע. (עוד על כך ב**פוסט של הרב אביה הכהן**). המשא הראשון, 'משא מדבר-ים', מעט ברור יותר מהאחרים, והוא מתאר בצער רב את בוא בשורת הנפילה של בבל. בשל הפער בין היגון הרב שמביע ישעיהו על נפילתה של בבל בנבואה זו לבין נחרצות התוכחה שב'משא בבל', נדרש להציע חילוק תקופתי ביניהם. מן הכתובות והממצאים הארכיאולוגיים אנו למדים כי בתקופת חזקיהו התחברו מדי ובבל למרד באשור. מרד זה הפיח תקווה בישראל ובעמי האזור כי אולי יגיע קצה של אשור בעזרת המרד הזה. ישעיהו מנבא בשורה שתבוא מן המדבר ותבשר על נצחונם של אשור בבבל

הכנעת המורדים. כך יוצא שנבואה זו מבשרת את המשך הכיבושים האשוריים והתקיימות נבואות החורבן הנוספות שניבא ישעיהו לאזור. (ראו עוד ב**פוסט של הרב ד"ר יואל בן נון**).

כ"ב: משא גיא חזיון

משא גיא חזיון יוצא דופן מבין כל המשאות, כיוון שעיקרו עוסק דווקא במתרחש בירושלים. גם כאן נפתח הנבואה בתבוסה וחורבן במקום שנקרא גיא חזיון, אך עיקר המשא מתמקד בהכנותיהם של אנשי ירושלים למרד באשור, ולהתמודדות עם הצבא האשורי שעלול לבא להילחם בהם. נראה כי הביקורת בפרק זה היא על המרד וההסתמכות על מצרים אל מול האיום האשורי. גם כאן מצפה ישעיהו מהעם לסמוך יותר על ה', ולא על הקשרים הפוליטיים. גאוותם של היושבים בירושלים יחד עם גאוותו של שבנא (המתואר ככורה לו קבר עם מלכי ישראל), מביאים לתחושה של שאננות ומוכנות לקרב עיקש כנגד הכובשים, במקום ההכרה בכוחו של ה' להעלות ולהפיל ממלכות. נרחיב על המתרחש בירושלים בתקופה זו בעזרת ה' בשבוע הבא.

כ"ג: משא צור - דף לימוד לקבוצה ד'

חלק ב - משמעות נבואות המשא

שאלה לדין

- מדוע ה' שלח את ישעיהו לנבא נבואות על העמים?
- מהו הערך הרוחני בהבנת ההתרחשויות האוניברסליות, אז והיום?

אפשר לענות על שאלה זו משני כיוונים: האחד - לנסות להבין כיצד מה שקורה בעמים אחרים משפיע על עם ישראל, וכיצד הנבואות הללו קשורות לעם ישראל. כיוון אחר הוא לראות את המשמעות של הסתכלות האוניברסלית - כל העולם כולו מנוהל ע"י ה', ולכן גם אירועים שמתרחשים אצל עמים אחרים במנותק מעם ישראל הם בעלי משמעות רוחנית, מעצם היותם חלק מהמהלך האלוקי השלם של הנהגת ה' את העולם ואת ההיסטוריה. כעת, נפנה להבנת המשמעות של רצף נבואות הגויים בספר ישעיהו.

התקדמות הכיבוש האשורי

ניתן לראות את כל המשאות הללו כמתארות את הכיבוש האשורי. לאחר שניבא בימי אחז (בפרקים ז'-ח') על הגעתם של האשורים, עוקב ישעיהו אחרי התקדמותם דרך מבט על העמים השונים אותם הם כובשים. בשנת מותו של תיגלת פלאסר הוא מזהיר את הפלישתים על בא סרגון בנו, ולאחר מכן מגיעים חורבנות מואב, ארם וישראל בימי חזקיהו ונפילת המרד הבבלי. לבסוף, הנבואות עוקבות אחר נסיונות מרד המתהוות ביהודה ובצור מתוך הסתמכות על מצרים לישועה. לפי אחד מהפירושים משא בבל עוסק במפלתה של אשור. לפי זה, ניתן להבין שכבר בתחילת הנבואות על הגויים, המתארות את הכיבוש האשורי, מנבא ישעיהו את סופו של התהליך: אשור תיפול ותחרב. כל הנבואות מתארות את הכיבוש האשורי אשר ממוטט את כל העמים, אך הקוראים כבר יודעים מראש שגם המעצמה האשורית תיפול לבסוף: **נְשַׁבַּע ה' צְבָאוֹת לְאֵמֹר אֲסִילָא כְּאֲשֶׁר דָּמִיתִי בְּן הַיְתָה וְכַאֲשֶׁר יַעֲצָתִי הָיָה תִקּוּם: לְשִׁבְד אֲשׁוּר פְּאָרְצֵי וְעַל־הָרִי אֲבוּסְנוּ וְסָר מֵעַל־יָדָם עָלוּ וְסָבְלוּ מֵעַל שְׁכֵמוֹ יָסוּר (י"ד, כד-כה) (על הבנה זו בסדר המשאות ראו גם ב**שיעורו של הרב מנשה וינר**).**

גדלות ה' על העמים

אשור מוזכרת במפורש רק פעמים בודדות במהלך המשאות, ולכן מתבקש לחפש חוט מקשר נוסף לכל משאות הגויים. ניתן להבחין שרוב רובם של תיאורי החורבן מתמקדים במפלה עצמה ולא בגורם לה. בנוסף - ראינו

לאורך הדרך כי חלק מהתיאורים נשמעים כאסונות טבע ולא ככיבוש בידי אדם - כליון היבול במואב; הצפת הנהרות מעבר לנהרי כוש; ייבוש היאור במצרים; גם משא בבל פותח בתיאור אוניברסלי של 'יום ה' הקרב ובא המתואר בדומה לפסוק ביואל: **אָהָה לַיּוֹם כִּי קָרוֹב יוֹם ה' וְכִשְׁד מִשְׁדֵי יָבֹוא (יואל א', טו)**. הקבלה זו יכולה לרמז כי לפחות בחלקה הראשון של הנבואה, לא מדובר בצבא אנושי שיפגע בבבל אלא במכת ארבה כמתואר ביואל. אם כן, ניתן להציע כי המוקד של נבואות המשא איננו תיאור עליית הכובש האשורי אלא האדרת כוחו של ה' כשליט כל הארץ, משפיל עמים גאים בכוחו בעזרת אסונות טבע או כיבושי ממלכות שכולם מתוזמנים היטב לפי רצונו. כהמשך לנבואות ישעיהו מתחילת הספר (ב' - ה'), פונה ישעיהו לכל העמים ומנבא על נפילתם לפני ה', אשר תביא להשפלת גאות האדם, להכרה בכוחו של ה' ולרצון לעבדו.

נחמה לשארית ישראל

בנוסף לשני המסרים האלה, ישנו מסר עקיף החוזר לאורך פרקי המשאות, ובא לידי ביטוי במילה אחת החוזרת על עצמה - 'שָׁאֵר'. אחת ממטרותיו של ישעיהו בנבואתיו היא להרגיע את עם ישראל לקראת ישועת ה' המובטחת לו לאחר הפורענות הגדולה הבאה על כל העולם. ברבות מנבואות המשא, דואג ישעיהו להזכיר את השארית שתיוותר מישראל ולהנגידה לחורבן העמים: **במשא בבל מובטח כי לא יישאר לבבל זכר: "יְהִי־כִתְּוִי לְבָבֶל שֵׁם וְשָׂאֵר וְנִין וְנָגִיד נְאֻם־ה' (י"ד, כב) ולעומת זאת ישראל ישובו לארצם ואף ישיבו לשוביהם כגמולם: "כִּי יִרְחַם ה' אֶת־יַעֲקֹב וְיִבְחַר עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל וְהִנִּיחַם עַל־אֲדָמָתָם ... וְהָיוּ שְׂבִיִּים לְשִׁבְיָהֶם וְרָדוּ בְּנִגְשֵׁיהֶם" (י"ד, א-ב)**; במשא פלשת מוזכרת גם ישועת ציון בידי ה' (י"ד, לב) ובמשאות מואב, דמשק ובערב מודגש שלעמים יהיה רק 'שאר' מועט (ט, יד; י"ז, ג; כ"א, יז). כך מטמיע ישעיהו דרך נבואותיו לגויים גם העצמה של גודל הישועה לה יזכו ביהודה: הצלת השארית של יהודה תהיה ייחודית ומנוגדת למפלה הטוטלית של העמים האחרים.

סיכום

יחידת המשאות של ישעיהו נוגעת בגורלם של עמים רבים - קרובים ורחוקים - לרובם מנבא ישעיהו חורבן ומפלה. נראה כי לכל משא מסרים מדויקים משלו הנוגעים לעם ולזמן עליהם הוא נאמר, אך מכלול המשאות נושא עקרונות משותפים אותם הדגיש ישעיהו גם בפרקיו הקודמים - התעצמות האימפריה האשורית ומסעות כיבושה, שפלות האדם וגאותו אל מול כחו של ה' השולט בכל, והדגשת הישועה הפלאית המובטחת לשארית יהודה וירושלים.

להרחבה

מתן על הפרק - דפי לימוד לפרקים י"ז-י"ח

מתן על הפרק - דפי לימוד לפרקים י"ט-כ'

מתן על הפרק - דפי לימוד לפרקים כ"א-כ"ב

מאמר מאת פרופ' יהודה אליצור: משא מצרים

שיעור מאת הרב תמיר כהן: משא ארץ צלצל כנפים ומשא מצרים

סדרת פוסטים מאת הרב פרופ' יהודה ברנדס עם פרשנות עכשווית לנבואות המשא :

דמשק, צלצל כנפים, מצרים, מדבר-ים דומה ובערב, צר

הקדמה לקראת השבוע הבא

בשבוע הבא נעסוק בנבואות הפורענות בפרקים כ"ד-כ"ז ובשירי הישועה המשולבים ביניהם, ובמשמעות הקשר ביניהם.